

Møte for lukkede dører, Stortinget 5. april 1922

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 5. april 1922 kl. 17.00.

Præsident: Otto B. Halvorsen.

Dagsorden:

Indstilling fra konstitutionskomiteen om samarbeide med Danmark og Sverige paa det økonomiske omraade (indst.S.A).

Præsidenten: Præsidenten gaar ut fra, at Stortinget er enig i at dørene indtil videre holdes lukket, og præsidenten anser det for vedtat.

Præsidenten vil dernæst søke Stortinget om det sedvanlige samtykke til, at regjeringens medlemmer, de i reglementets § 53 nævnte funktionærer, samt byraachef i utenriksdepartementet Blehr og sekretær sammesteds Smith-Kielland, faar adgang til møtet.

Præsidenten gir derefter ordet til komiteens ordfører, hr. A. Holmboe.

A. Holmboe (komiteens ordfører): Som det vil sees av indstillingen, er komiteen enstemmig av den opfatning, at den foreliggende indstilling kan behandles for aapne døre. Det er jo imidlertid saa, at det dokument - st.med. nr. 13 - som ligger til grund for indstillingen, ikke skal offentliggjøres, og det blir derfor et spørsmaal, hvorvidt debatten kan foregaa for aapne døre eller ikke; det vil formentlig komme til at bero paa, hvorvidt den kan holde sig til det, som er berørt i indstillingen, eller om den vil komme ind paa andre ting. Det vil formentlig være ønskelig at høre den ærede utenriksministers mening om spørsmålet, forinden Stortinget tar stilling til dette spørsmaal; men hvis den ærede utenriksminister er enig, forutsætter jeg, at det vil bli foreslaat, at behandlingen kan foregaa for aapne døre.

Utenriksminister Ræstad: Som jeg sa den gang, da meddelelsen blev referert, saa er der visse ting i den, som vi ikke har adgang til at offentliggjøre; det er nemlig protokollene fra de skandinaviske ministermøter. Den svenske minister har paa sin regjeringschefs vegne uttalt efterat han var blit bekjendt med denne meddelelse, at han forutsatte, at protokollene forblev hemmelige. Naar den forutsætning overholdes, og naar debatten altsaa ikke bringer frem indholdet av disse protokoller, saa ser jeg ingen hindring for, at debatten foregaa for aapne døre.

Præsidenten: Præsidenten vil uttale, at han anser det heldig, om baade indstillingen kan offentliggjøres, og debatten mest mulig føres for aapne døre, og præsidenten spør i henhold til utenriksministerens uttalelse, om nogen forlanger ordet angaaende det punkt, som han nævnte, angaaende protokollene fra ministermøterne. Hvis ingen forlanger ordet om dette, vil præsidenten foreslaa, at indstillingen

offentliggjøres og at sakens videre behandling foregaar for aapne døre. Ingen har begjært ordet, og præsidenten stiller da forslag overensstemmende med dette. Præsidenten anser sit forslag som bifalddt.

Før dørene aapnes, vil præsidenten referere den første sak paa dagens kart:

Innstilling fra konstitusjonskomiteen om aapning av forhandlinger med Finland om forskjellige grænse- og nabospørsmal (innst. S. nr. 144).

Hvad denne sak angaar er baade propositionen og indstillingen offentlig; men det er at forutse, at man under behandlingen av denne sak kommer ind paa noksaa ømtaalige spørsmal, som angaar baade Finland og Rusland, og præsidenten vil derfor gi anledning for de repræsentanter, som ønsker at omtale de ting, til nu at uttale sig for lukkede døre, idet det da er forutsætningen, at sakens behandling forøvrig foregaar for aapne døre. Præsidenten gaar ut fra, at ingen har noget imot denne ordning, og præsidenten spør, om nogen begjærer ordet om denne sak.

Ivarsson (komiteens ordfører): Der har inden komiteen været enstemmighet om, at der burde bli adgang til forut for denne saks ordinære behandling i Stortinget at opta et forhaabentlig kortere ordskifte om den for lukkede døre. Grunden til at komiteens medlemmer har ønsket, at saa skulde ske er den, at der i de hemmelige dokumenter, som er oversendt komiteen i forbindelse med denne sak forekommer enkelte ting, som ifølge sin natur ikke egner sig til at drøftes offentlig, men som komiteen ikke destomindre mener, at Stortinget bør ha kjendskap til, og som man dernæst vilde sette pris paa at høre den ærede utenriksminister gi en del nærmere opplysninger om. Jeg sigter her fornemmelig til noget, som er fremholdt av minister Prebensen i den betænkning, han har avgitt til utenriksdepartementet angaaende spørsmal som reiser sig, hvis det skulde bli tilfældet, hvad der jo har været paatænkt, at man under forhandlingerne med Finland kom til at faa en grænseregulering deroppe ved Petschengadistriktet. Hr. Prebensen fremholder nemlig, at hvis der skulde finde en grænseregulering sted, som blandt andet resulterte i, at Finland kom til at avstaa til Norge noget av det tidligere russiske omraade, som ved Dorpatfreden er blit finsk, saa kunde der i fremtiden gjøres indvendinger imot dette med den begrundelse, at den russiske regjering, som ved Dorpatfreden avstod dette tidligere russiske omraade til Finland, paa det tidspunkt da freden blev sluttet endnu ikke var anerkjendt de jure hverken av vort land eller de fleste andre europæiske magter. Det kunde med andre ord bli hævdet, at Finland ikke besad dette landomraade, hvorav det altsaa muligens kunde komme til at avstaa en del til Norge, med fuld ret folkeretslig seet. Jeg er for mit vedkommende ikke saaledes inde i disse spørsmal, at jeg tør ha nogen selvstændig mening om, hvorvidt denne betænknelighet er begrundet eller ikke, og

det kan vel være tilfældet med de fleste av komiteens medlemmer antar jeg; men vi hadde allesammen et sterkt indtryk av, at der nok kunde reise sig enkelte betænkeligheter netop paa dette punkt. Man maa nemlig være paa det rene med, at naar den russiske regjering har gaat til denne landavstaaelse, saa har den ikke gjort det med sin gode vilje. Det at avstaa landomraade til en anden magt, det er i og for sig en usædvanlig handling - det er en handling, som en regjering ikke gaar til uten at den paa sæt og vis er nødt og tvunget til aa gjøre det, og naar den russiske regjering gjorde det paa det tidspunkt - i oktober 1920 - saa vet jo enhver at det var fordi den regjering nettop paa det tidspunkt paa grunn av indre uroligheter fant det ønskelig, fant det viktig for sig aa faa fred med sine ydre fiender. Derav følger igjen at en senere russisk regjering - det være en regjering som denne eller en regjering av en annen art - jo slett ikke vil ha noget imot aa faa dette landstykke igjen, og naar man først i realiteten ønsker aa faa en saadan handling som denne landavstaaelse omgjort, saa er det gitt at man ogsaa gjerne vil benytte sig av ethvert juridisk paaskudd til aa stille et forlangende om aa faa det igjen. Og vi i komiteen som er legfolk paa dette omraade, vi fant at der nettop paa grunn av den omstendighet at den russiske regjering som avstod Petchengaomraadet til Finland, ikke var folkeretslig anerkjent, nettop paa grunn av denne omstendighet kunde der reises betenkeligheter ved at vi i det hele tatt innstillet oss paa en grenseregulering, hvis resultat blev at noget av dette land som tidligere var russisk, gikk over i norsk eie. Det var disse betenkeligheter komiteen - iallfall de fleste av dens medlemmer - fant det nødvendig aa faa gitt uttrykk for, og jeg kan paa hele komiteens vegne uttale at komiteen vil være taknemlig for her aa faa beskjed om hvordan utenriksministeren og regjeringen som helhet anskuer dette spørsmaal. Vaart standpunkt er at der paa dette omraade fra norsk side bør handles med megen forsiktighet, og det vilde glede oss om vi fikk bekræftelse paa at dette ogsaa var regjeringens standpunkt, og at vaare forhandlere vilde bli instrueret overensstemmende hermed. Det er klart at det som det først og fremst gjelder om for oss, det er aa kunne opretholde et fredelig naboforhold, hvad enten vaar nabo paa den strekning det her gjelder, er Rusland eller Finland. Tvistigheter og kranblerier kan ikke være tjenlig for nogen av parterne, og aller minst kan det være tjenlig for en liten stat som Norge. - Saa var det et punkt til som jeg vil faa anledning til aa nevne her. I fredstraktaten til Dorpat har den finske regjering forpliktet sig til paa det nyerhvervede sjøterritorium ved Petchenga ikke aa ha en maritim styrke over et visst maal. De maa overhodet ikke ha krigsfartøier med større drektighet enn 400 ton, av disse kun et begrenset antall. Iøvrig maa de ikke ha armerte fartøier med drektighet over 100 ton. Derhos har de forpliktet sig til ikke aa ha undervandsbaater der oppe. Ennvidere har de forpliktet sig til ikke aa anlegge nogen større marinestasjon paa den finske kyststrekning ved Nordishavet, enn det er nødvendig av hensyn til denne innskrenkede styrke. De har likeledes forpliktet sig

til ikke aa holde flyvemaskiner der oppe. Det siste er jo av mindre reel betydning, men jeg nevner det her allikevel. Derimot har Finland ingen forpliktelse paatatt sig med hensyn til landbefestninger, i saa henseende staar det fritt, ubundet av Dorpattraktaten. Nu kan enhver si sig selv at dersom Finland skulde gaa til anlegg av landbefestninger der oppe like inn paa den norske grense, saa vilde der herved skapes en viss utrygghet for oss. Disse landbefestninger vilde uvilkaarlig om de anlegges - om saa vil skje vet jo ennu ingen - indeholde en trussel mot Norge, som jo anlegg av denne art alltid gjør overfor naboer. Og skulde det bli tilfelle at saadanne anlegg skulde finne sted, saa vil det saavidt jeg kan skjønne, ganske uvegerlig dra efter sig, maa dra efter sig motforholdsregler fra norsk side. Og dette kan i lengden bli en meget kostbar affære for begge de to smaa lande det her gjelder. Av denne grunn finner jeg for mitt vedkommende - og jeg tror ogsaa at denne opfatning deles av komiteen - at det vil være overveielser verd om det under de forhandlinger som jeg vil betegne som forestaaende - jeg gaar ut fra at Stortinget samtykker i at forhandlinger aapnes - blir optatt spørsmålet om en fra norsk og finsk side gjensidig forpliktelse til aa avstaa fra større befestningsanlegg. Dette er ogsaa nevnt i den redegjørelse som foreligger fra minister Prebensens haand, og jeg nevner det her. Jeg vil ikke stille noget forslag om at saa skal ske, dertil er spørsmålet for lidet drøftet i komiteen og for lidet utredet av militære sakkyndige, men jeg vil faa henlede oppmerksomheten paa det. Jeg tror det vil være av betydning, at det blev overveiet. Det turde hände det kunde være i begge landes fremtidige interesse, om der paa sæt og vis blev opprettet en slags nøytral zone i en viss utstrækning paa begge sider av grænsen; det kunde bidra til at forhindre rivninger i fremtiden og det kunde fremforalt - hvad jeg ikke legger mindst vegt paa - bidra til at spare os for en hel del utgifter i forsvarsøiemed, som vi kanskje ellers vilde se os nødt til at paata os. - Det var disse to ting jeg her vilde faa nævne, og jeg vil be den ærede utenriksminister baade paa egne og regjeringens vegne at gjøre os bekjendt med, hvordan han og den samlede regjering anskuer disse ting, og hvordan de har tænkt sig dem ordnet.

Utenriksminister Ræstad: Jeg skal forsøke at besvare de to spørsmåal som repræsentanten hr. Ivarsson rettet til mig. Det første var, hvorledes det vilde bli med en grænseregulering foretat paa grundlag av avstaaelse av Petchengaomraadet fra den ikke anerkjendte russiske sovjet-regjering? Det er saa, at man i folkeretslige forhold i sit mellemværende med naboer maa bygge paa det faktisk bestaaende forhold. Det faktisk bestaaende forhold her, det som har bestaaet nu i ikke saa liten tid er, at Finland er i besiddelse av Petchengaomraadet. Den almindelige folkeretslige lære er da, at de traktater som vi i sin tid hadde med Rusland, de traktater som i sin tid var sluttet for at ordne naboforholdet mellem Norge og Rusland, de regulatoriske bestemmelser er bortfaldt, saaledes at vi nu paa grundlag av

det bestaaende forhold, om vi vil ha retsregler, maa bygge dem op paa det faktiske, at Finland fortiden er vor nabo der oppe. Skulde der senere ske nogen forandring i det statsretslige forhold i Rusland, saaledes at den nuværende regjering blev erstattet av en anden, saa menes ikke det av de folkeretslærde at medføre gjenopvækkelse av traktater mellem Norge og Rusland. Jeg sa, at man i folkeretslige forhold maa bygge paa det faktisk bestaaende, og en hvilkensomhelst anden forutsætning vilde føre til uholdbare konsekvenser. Vi kan ikke gaa ut fra den fiktion, at det er et eller andet slags Rusland som er vor nabo der oppe. Det er nu engang Finland. Med hensyn til det særlige spørsmål om granseregulering saa er at bemerke, at likesaa vel som at Sovjet-Rusland ikke er almindelig anerkjendt av magterne saa er Finland almindelig anerkjendt av magterne, og Finland selv mener og fastholder og hævder, at de er anerkjendt med sine nuværende grænser. Det meddeles at England har tat et forbehold med hensyn til Finlands grænser, men forresten er der, saavidt jeg vet, ikke tat noget forbehold med hensyn til Finlands landomraade av de stater som har anerkjendt det. Det har derimot været tale om, fra finsk side ogsaa, at Finland i sin tid skulde bøie sig for eller rette sig efter den avgjørelse med hensyn til finsk overtagelse av russisk territorium som senere maatte bli truffet av fredskonferansen eller Nationernes forbund. Jeg vet ikke i hvilken utstrækning den finske regjering fremdeles staar paa det samme standpunkt, men min opfatning i denne sak er kort og godt den, at vi baade med hensyn til ordning av gransforholdene i almindelighet, f.eks. med hensyn til ordning av fløtning, fiske o.s.v. og med hensyn til en eventuel granseregulering faar bygge paa det faktisk bestaaende forhold, at Finland, en av magterne almindelig anerkjendt stat, er vor nabo paa det omraade, - saaledes altsaa at eventuelle avtaler blir bindende og endelige i forholdet til dette land. Det blir da et spørsmål som kan komme til at reise sig, om man efter den utvikling som begivenheterne senere maatte ta i forholdet til Rusland, om man da skal bringe denne regulering ind f.eks. for Nationernes Forbund og opnaa billigelse av reguleringen der. Men under enhver omstændighet vil der, saavidt jeg kan se, efter folkerettens almindelige regler og prinsipper ikke være nogen adgang for en mulig senere russisk regjering av en anden slags end sovjetregjeringen at basere noget krav, nogen tilbakefordring, mot os paa grundlag av det som nu passerer, efter mit skjøn i overensstemmelse med folkerettens almindelige regler.

Det andet spørsmål hr. Ivarsson reiste var med hensyn til anlæg av befæstninger der oppe. Han antydte den mulighet at der kunde bli opprettet et slags nøitral sone der oppe mellem de 2 land. Jeg gaar for mit vedkommende ut fra, at det spørsmål likesaa vel som andre spørsmål av betydning i forbindelse med ordningen av naboforholdene, som ikke spesielt er nævnt i den foreliggende meddelelse, blit tat op og overveiet av delegationerne. Spørsmålet er som hr. Ivarsson nævnte ikke paa dette tidspunkt fuldstændig gjennomarbeidet, og jeg for mit vedkommende tør ikke nu uttale nogen bestemt

mening om hvorvidt det bør reises. Men det er klart at det er et spørsmål av den natur at det ligger nær for regjeringen og delegationen at drøfte det videre.

Scheflo: Da konstitutionskomiteen skulde behandle denne sak, blev vi oversendt en række dokumenter som er strengt fortrolige. Men blandt disse dokumenter er der ogsaa endel ting som er offentliggjort tidligere og som det kan ha en viss betydning blir gjenopfrisket i erindringen ved behandlingen av denne sak. Allerede kort efter at Finland var blit selvstendig stat - da bolsjevikerne i Rusland hadde faat magten var det jo noget av det første de gjorde at gi Finland fuldt selvstyre - allerede kort efter forstod vi, at Finland vilde forsøke at skaffe sig adgang til Nordishavet ved at lægge under sig Petsjenga. Men den norske regjering var klar over at det ikke vilde være heldig for Norge at Finland trængte sig frem der mellem Rusland og Norge. Rusland hadde altid været en bra nabo, og man visste ialfald at Finland ikke vilde bli nogen bedre nabo. Hvis Finland fik tak i Petsjenga, var det ensbetydende med at de elementer i Finland som aabenlyst tar sigte paa at faa fat i en del av Norge, først den del som ligger østenfor Jarfjorden, - de folk vilde da faa blod paa tand. Derfor blev der under fredsforhandlingerne i Versailles fra norsk side tat forbehold om, at dersom det blev tale om granseregulering der, vilde Norge ha et ord med i laget; og der blev svaret at saa skulde ske. Baade fra den franske og den engelske regjering blev det sagt, at man vilde ikke gaa med paa nogen forandring der oppe uten at Norge hadde hat anledning til at uttale sig, og fra Finland blev det sagt, at Finland vilde ikke gjøre noget uten med billigelse av det høie raad. Imidlertid sendte Finland militær op til Petsjenga under alle slags paaskud, - mange intetsigende paaskud. De paastod at de var tilkaldt av general Miller. Dette viste sig at være oplagt usandhet. De sa at de skulde op og passe paa nogen vertshus eller gjestgiverier. Siden viste det sig at disse gjestgiverier ikke var noget at passe paa. Det som finnerne vilde, var at skape et fait accompli, de vilde underlægge sig Petsjenga militært. Og det lykkedes. Imidlertid kom den røde armé og jaget finnerne væk fra Petsjenga. Krigen fortsatte dog, og man forstod jo, at saa betrængt som Rusland var kunde der bli tale om at Finland vilde tiltvinge sig Petsjenga ved fredsoppgjøret. Derfor sendte den norske regjering den 13. april et telegram til Titscherin, hvori den gjorde opmerksom paa, at dersom det blev tale om, at Rusland skulde avstaa Petsjenga til Finland, maatte Norge faa uttale sig om den sak. Titscherin svarte, at han visste ikke noget om, at en slik plan var oppe, paa offisielt russisk hold forelaa ingen plan om at avstaa Petsjenga, han hverken sa ja eller nei, han hverken lovet eller avslog, at Norge skulde faa være tilstede, han svarte bare, at han visste ikke om, at slike planer var oppe som de, som var nævnt i den norske note. Den finske minister i Kristiania derimot leverte en note til den norske regjering, hvori der meget avgjort protestertes mot enhver indblanding fra Norges side, naar det gjaldt forholdet mellem

Rusland og Finland. Den note kom 20. april 1920, og det er det sidste ord i den sak.

Da forhandlingerne i Dorpat blev indledet, saa forlangte de russiske repræsentanter, at forhandlingerne skulde foregaa for aapne døre, og referat av forhandlingerne blev sendt ut telegrafisk hver dag, og minister Urbye i Helsingfors kunde i "Hufvudstadsbladet" se, hvordan forhandlingerne forløp. Han saa, at de finske forhandlere reiste krav om Petsjenga, og han saa ogsaa, at de russiske forhandlere forsøkte at utskyte det spørsmaal, faa det utsat, faa det snakket væk. Russerne ventet faktisk paa, at Norge da skulde komme med den protest, det hadde bebudet. Hadde der bare kommet et ord fra den norske regjering, vilde de russiske delegerte ha sagt: De ser, vi kan ikke uten videre avstaa Petsjenga, vi er ikke alene i det spørsmaal, vi har ogsaa hensyn at ta til Norge. Men der kom ikke et ord fra den norske regjering. Urbye sat i Helsingfors og lot ikke høre fra sig og hadde neppe heller nogen instruks om at la høre fra sig. Først etterpaa, da freden var sluttet, gik Urbye til den finske utenriksminister og sa, at vi tok alle mulige forbehold med hensyn til freden i Dorpat; men da var det kanskje for sent. Det hadde neppe været forbundet med stor risiko, om den norske regjering paa det tidspunkt hadde anmodet om at faa uttale sig om det spørsmaal, vi var neppe kommet i krig med Finland i den anledning. Men det kan jo være kanskje, at det er haardt for en borgerlig norsk regjering at foreta sig noget, som er til gunst for den russiske sovjet-regjering, overfor en regjering som den finske, selv om det samtidig vilde være til gunst for Norge.

Nu har Finland faat Petsjenga. Der vil efter al sandsynlighet bli anlagt en stor flaaestation deroppe. Det er her formet slik, at Finland forpligter sig til ikke at ha mere end 15 krigsskibe. Det betyr naturligvis, at Finland har forbeholdt sig at ha 15 krigsskibe, og med det behersker Finland hele Nordishavet. Vi undgik krig med Finland i 1920 ved at holde os borte fra Dorpat. Vi hadde neppe risikert krig, om vi hadde blandet os op i forhandlingerne. Men ingen er sikker paa, hvad der nu kan ske, naar Finland faar lov til at anlægge sine militæretablissementer deroppe og de finske chauvinister blir mere og mere paagaaende. Ikke tror jeg - hvem der end regjerer i Norge - at man rolig vil staa og se paa, at Finland utvider sig vestover.

Præsidenten (Otto B. Halvorsen): Præsidenten vil som konstitutionskomiteens formand tillate sig at understreke og lægge regjeringen paa hjerte de uttalelser, som kom fra komiteens ordfører, hr. Ivarsson. Jeg tror, han hadde ret, naar han sa, at han mente sig at tale paa den samlede komites vegne.

Ivarsson: Jeg vil selvfølgelig ikke indlate mig paa nogen debat med den foregaaende taler om, hvad Norge eller den norske regjering kunde ha gjort og burde ha gjort i 1920 angaaende forholdet mellem Finland og Rusland. Jeg vil bare si, at de uttalelser, han derom fremkom med, staar helt og holdent for hans egen regning, de har ingen tilslutning

Møde for lukkede dører, Stortinget 5. april 1922

forøvrig i konstitutionskomiteen. Komiteen er tvertimot av den opfatning, at det vil være en meget risikabel affære for Norge paa et hvilket som helst tidspunkt at blande sig ind i en affære av den art mellem to krigførende lande, som underhandler om fredsslutning.

Debatten erklæredes hermed for avsluttet.

Efter forslag av præsidenten besluttede enstemmig: Den stedfundne debat blir ikke at offentliggjøre.

Protokollen blev derefter oplæst uten at foranledige nogen bemerkning.

Møtet for lukkede døre hævet kl. 5.50.